

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

© 2015 ХМЕЛЮК А. А.

УДК 336.025

Хмелюк А. А. Ефективність фінансового моніторингу

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні (виходячи з аналізу показників фінансового моніторингу) поняття «ефективність фінансового моніторингу» та виявлення показників, що її характеризують, і факторів, які на неї впливають. Як показник ефективності фінансового моніторингу запропоновано розраховувати співвідношення загальної суми видатків, спрямованих на утримання Державної служби фінансового моніторингу України, і вартості вилучених майна і коштів. Доведено, що невід'ємною характеристикою фінансового моніторингу є його ефективність, яку доцільно розглядати у двох аспектах: соціальному й економічному, де соціальна ефективність залежить від суми коштів, які, за результатами фінансового моніторингу, повернуто до Державного бюджету України та спрямовано на соціальні видатки. Економічна ефективність характеризується якістю використання ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових). Визначено принципи, на яких має базуватися ефективність фінансового моніторингу: комплексності, універсальності, доступності. На основі «теорії адитивної цінності» запропоновано авторську методику визначення показників ефективності фінансового моніторингу, яка синтезує в собі ключові показники роботи усіх його суб'єктів. Запропонована методика розрахунку ефективності фінансового моніторингу дозволяє виявити не тільки її реальний стан, виходячи з безпосередніх показників, але й через кількісні та якісні фактори – знайти резерви її підвищення.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, ефективність, видатки на утримання, Державна служба фінансового моніторингу, вилучені майно та кошти, кількісні та якісні показники, фактори.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 8.

Хмелюк Алла Анатоліївна – аспірантка, Національний університет державної податкової служби України (вул. Карла Маркса, 31, м. Ірпінь, Київська обл., 08201, Україна)

E-mail: stami@ukr.net

УДК 336.025

UDC 336.025

Хмелюк А. А. Эффективность финансового мониторинга

Цель исследования заключается в теоретическом обосновании (исходя из анализа показателей финансового мониторинга) понятия «эффективность финансового мониторинга» и выявления показателей, которые её характеризуют, а также факторов, влияющих на неё. В качестве показателя эффективности финансового мониторинга предложено рассчитывать соотношение общей суммы расходов, направленных на содержание Государственной службы финансового мониторинга Украины, и стоимости изъятых имущества и средств. Доказано, что неотъемлемой характеристикой финансового мониторинга является его эффективность, которую целесообразно рассматривать в двух аспектах: социальном и экономическом. При этом социальная эффективность зависит от суммы средств, которая, по результатам финансового мониторинга, возвращена в Государственный бюджет Украины и направлена на социальные расходы. Экономическая эффективность характеризуется качеством использования ресурсов (материальных, трудовых, финансовых). Определены принципы, на которых должна базироваться эффективность финансового мониторинга: комплексности, универсальности, доступности. На основе «теории аддитивной ценности» предложена авторская методика определения показателей эффективности финансового мониторинга, которая синтезирует в себе ключевые показатели работы всех его субъектов. Предложенная методика расчета эффективности финансового мониторинга позволяет выявить не только её реальное состояние, исходя из непосредственных показателей, но и через количественные и качественные факторы – найти резервы её повышения.

Ключевые слова: финансовый мониторинг, эффективность, расходы на содержание, Государственная служба финансового мониторинга, изъятое имущество и средства, количественные и качественные показатели, факторы.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Библ.:** 8.

Хмелюк Алла Анатольевна – аспирантка, Национальный университет государственной налоговой службы Украины (ул. Карла Маркса, 31, г. Ирпень, Киевская обл., 08201, Украина)

E-mail: stami@ukr.net

Khmeliuk A. A. Efficiency of Financial Monitoring

The study is aimed at theoretical substantiation of the notion of «efficiency of financial monitoring» (based on an analysis of indicators of financial monitoring), identifying indicators that characterize as well as the factors that affect this efficiency. As an indicator for efficiency of financial monitoring has been proposed to calculate the proportion of total costs for maintenance of the State financial monitoring service of Ukraine to the value of the exempt property and assets. It has been proven that an integral characteristic of financial monitoring is its efficiency, the latter should be considered in two aspects: social and economic. The social efficiency depends on the amount of funds which, based on the results of financial monitoring, has been returned to the State budget of Ukraine and is aimed at social spending. Economic efficiency is characterized by the quality of the use of resources (material, labor, financial). The principles, on which an effective financial monitoring should be based are determined as: comprehensiveness, universality, accessibility. The author's method of determining the indicators for efficiency of financial monitoring on the basis of the theory of additive value, which synthesizes key performance indicators for all its actors, has been proposed. The proposed method of determining the efficiency of financial monitoring not only helps to identify the real status on the basis of direct indicators, but also, through the quantitative and qualitative factors, – to find reserves for increasing this efficiency.

Key words: financial monitoring, efficiency, maintenance costs, State financial monitoring service, exempt property and assets, quantitative and qualitative factors.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Библ.:** 8.

Khmeliuk Alla A. – Postgraduate Student, National University of State Tax Service of Ukraine (vul. Karla Marksa, 31, Irpin, Kyivska obl., 08201, Ukraine)
E-mail: stami@ukr.net

Для України поняття «фінансовий моніторинг» достатньо нове, проте в науковій літературі зустрічається багато публікацій щодо нього, аналіз яких підтверджує, що на сьогодні найменш дослідженими залишаються питання ефективності фінансового моніторингу, оскільки серед багатьох проблем, пов'язаних

зі здійсненням фінансового моніторингу, центральне місце посідає саме проблема ефективності.

У науковій літературі можна зустріти різні підходи щодо як самого поняття «ефективність», так і до методів її оцінки. Наприклад, Т. Бутинець [1, с. 10–18] розроблено систему критеріїв та показників оцінки ефективності

внутрішнього контролю, які, на наш погляд, можна використати і для оцінки фінансового моніторингу.

Детальну методику визначення ефективності фінансового контролю, а також його окремих методів висвітлено у роботі Н. Виговської [2, с. 23–31]. Локальну методику оцінки ефективності внутрішнього контролю витрат запропоновано Р. Костирко, де визначено основні етапи проведення та критерії оцінки ефективності [3].

У науковій праці О. Куришко [4] (з метою підвищення ефективності системи фінансового моніторингу) наведено індикатори визначення фінансових операцій, які підлягають внутрішньому фінансовому моніторингу, а також запропоновано систему показників оцінки ефективності побудови національної системи фінансового моніторингу – для визначення тенденцій розвитку національної системи фінансового моніторингу.

Найбільш ґрунтовно визначено місце критеріїв та показників ефективності у загальній системі оцінки ефективності фінансового моніторингу банку та здійснено деталізацію кожного критерію за допомогою визначених показників Д. Шиян [5, с. 424–437]. Нею через аналіз положень наукових досліджень у сфері ефективності фінансового контролю сформовано уявлення про ефективність фінансового моніторингу в банку як ступінь відповідності результатів функціонування системи фінансового моніторингу в банку поставленій меті й витраченим при цьому ресурсам.

Виходячи із зазначеного вище трактування ефективності, на думку Д. Шиян, основними її критеріями є результативність, доцільність та економічність. При цьому поняття ефективності фінансового моніторингу тісно пов'язане з поняттям його результативності, оскільки кінцевий результат, тобто сукупність об'єктивних наслідків моніторингу, – це головний критерій визначення його ефективності. Висновок відносно результативності автор пропонує робити після співставлення результатів конкретного періоду та минулих періодів. Сутність критерію економічності розкрито через тезу, що витрати усіх ресурсів на функціонування системи фінансового моніторингу повинні бути якомога меншими.

І. Д'яконовою та Д. Шиян також запропоновано методику визначення ефективності системи фінансового моніторингу з використанням лінійної математичної моделі інтегрального показника (метод зважених сум) [6, с. 10–16], який дозволяє комплексно оцінити ефективність системи фінансового моніторингу.

С. Хвалінський [7] відстоює позицію про те, що ефективність системи фінансового моніторингу являє собою ступінь відповідності результатів функціонування фінансового моніторингу поставленій меті й витраченим ресурсам. З огляду на мету національної системи фінансового моніторингу – запобігання та протидія використанню фінансового сектора в процесах легалізації злочинних доходів – він розглядає ефективність як здатність з найменшими витратами запобігати та протидіяти процесам легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму. Підтримуючи позицію І. Д'яконової та Д. Шиян щодо таких показників ефективності фінансового моніторингу, як «доцільність», «результативність»

та «економічність», С. Хвалінський пропонує «доцільність» визначати на основі співвідношення обсягів арештованого/вилученого майна до ВВП і показника тінзації економіки, розрахованого незалежними експертами, а також пропонує запровадити показник «дієвість» – здатність суб'єктів системи фінансового моніторингу забезпечити своєчасне та повне виконання своїх функцій, і вважає за доцільне розраховувати його на основі таких показників, як: робоче навантаження на співробітників ДСФМУ, результативність міжнародних комунікацій, рівень перепідготовки/підвищення кваліфікації працівників системи фінансового моніторингу та рівень інформаційного забезпечення роботи ДСФМУ.

Сутність критерію економічності, на думку І. Д'яконової та Д. Шиян, полягає у мінімізації всіх видів витрат на організацію та функціонування системи фінансового моніторингу – він обчислюється за показником обсягу бюджетних асигнувань на утримання ДСФМУ у загальному обсязі видатків бюджету [6].

Отже, у наукових джерелах представлено чимало методик визначення показників ефективності фінансового моніторингу.

У цілому погоджуючись із описаними методиками, з огляду на різноплановість, спрямованість на різні ієрархічні рівні та специфіку діяльності суб'єктів фінансового моніторингу вважаємо за доцільне презентувати авторську методику визначення показників ефективності фінансового моніторингу, яка синтезує у собі ключові показники роботи його суб'єктів.

Пропонуємо конструювання показника ефективності здійснювати за допомогою «теорії адитивної цінності», згідно з якою цінність цілого (у нашому випадку – результати діяльності Державної служби фінансового моніторингу України – даді ДСФМУ) дорівнює сумі цінностей його складових (результатів діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу), а отже, можливість кількісної оцінки властивостей складних економічних явищ та процесів за допомогою одного числа. Узагальнюючий показник ефективності фінансового моніторингу, як і будь-який інший статистичний показник, має певний економічний зміст, а варіація його значень підпорядкована законам розподілу. У цьому зв'язку правомірним стає його використання при вивченні закономірностей взаємозв'язку і тенденцій розвитку процесів фінансового моніторингу, з урахуванням взаємозалежностей між кількісними та якісними показниками.

Якщо виходити з того, що одним із результативних показників фінансового моніторингу є кількість сформованих ДСФМУ досьє (про що йдеться також і у дослідженні С. Хвалінського), то він може залежати від таких кількісних показників: кількість отриманих та оброблених повідомлень і кількість відібраних повідомлень та від якісних показників: часток відібраних повідомлень і сформованих досьє у загальній кількості отриманих повідомлень. Якщо ж як результативний розглядати показник «Підготовлено матеріалів та направлено до правоохоронних органів», то він залежить від кількісного показника – кількість сформованих досьє та якісних: част-

ки сформованих досьє у загальній кількості отриманих повідомлень, а також частки сформованих досьє у загальній кількості відібраних повідомлень. Для суб'єктів первинного фінансового моніторингу розраховуються такі ж показники, тільки виходячи із кількості надісланих кожним із них повідомлень до ДСФМУ (табл. 1).

З даних, наведених у табл. 1, видно, що із загальної кількості повідомлень, які надходять до ДСФМУ, відбирається від 10,3 до 23,0% повідомлень, із яких формується тільки близько 1% досьє, що свідчить про вкрай низький рівень їх використання.

Наступний показник, який, на нашу думку, детальніше характеризує ефективність фінансового моніторингу, – це співвідношення загальної суми видатків, спрямованих на утримання ДСФМУ, до вартості вилучених (за результатами фінансового моніторингу) майна і коштів (табл. 2). Такий підхід значно раціональніший, ніж показник розрахунку таких часток у ВВП з огляду на те, що ми пропонуємо брати саме локальний показник, який характеризує реальний результат діяльності ДСФМУ, а не «розпоршений» серед показників діяльності інших суб'єктів, тобто показник, який характеризує «окупність» системи фінансового моніторингу.

Щодо частки видатків на утримання ДСФМУ у вартості вилучених майна та коштів, то найнижчі показники спостерігалися у 2011, 2012 рр., коли фінансовий моніторинг можна вважати ефективним, особливо, якщо за еталонний показник вважати 50%, і неефективним –

у 2010, 2013, 2014 рр., коли такий еталонний показник перевищено у декілька разів, тобто на фінансування діяльності ДСФМУ у 2010 р. витрачено у 2,5 разу, а у 2013 р. – у 3,8 разу більше коштів, ніж забезпечено надходжень до бюджету за результатами фінансового моніторингу (рис. 1).

Разом з цим, на нашу думку, саме цей показник найбільш повно характеризує доцільність, раціональність та ефективність фінансового моніторингу в цілому, оскільки невідомо, яке рішення буде прийнято у перспективі щодо арештованого майна та коштів, а також невідомо у який спосіб будуть закриті кримінальні справи, порушені за результатами переданих матеріалів до правоохоронних органів (як це пропонує вважати показником ефективності С. Хвалінський), проте конкретні суми, вилучені у вигляді майна чи коштів чітко характеризують кінцевий результат роботи усіх суб'єктів фінансового моніторингу.

Таким чином, невід'ємною характеристикою фінансового моніторингу є ефективність, бо, з одного боку, ефективність – це результат функціонування системи фінансового моніторингу, а з іншого – це засіб безпосереднього впливу на формування конкретних способів його здійснення. Саме ресурси, якими володіє суб'єкт фінансового моніторингу, при порівнянні з результатами, можуть відображати ефективність роботи. Критично обдумавши всі таумачення, наведені на по-

Таблиця 1

Якісні показники повідомлень з підстав фінансового моніторингу за 2009–2014 рр.

№ з/п	Показник	Рік					
		2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	Кількість отриманих та оброблених повідомлень	896508	819542	1095883	975399	990337	1287496
2	Кількість відібраних повідомлень	143919	188857	205543	100912	117976	200824
3	Часка відібраних у загальній кількості отриманих повідомлень, %	16,1	23,0	18,8	10,3	11,9	15,6
4	Сформовано досьє	1682	1706	1841	1896	1999	1970
5	Частка сформованих досьє у загальній кількості відібраних повідомлень, %	1,17	0,9	0,9	1,9	1,7	0,98

Джерело: складено автором за [8].

Таблиця 2

Результативні показники діяльності Державної служби фінансового моніторингу протягом 2009–2014 рр.

№ з/п	Показник	Рік									
		2010		2011		2012		2013		2014	
		Σ	% зростання	Σ	% зростання	Σ	% зростання	Σ	% зростання	Σ	% зростання
1	Видатки на утримання	37066,7	106,1	33253,6	89,7	28729,3	86,4	31099,9	108,3	25233,9	81,1
2	Вилучено майно та кошти	15200	2,0	258300	34,8	77480	30,0	8120	10,5	27400	337,4
3	Показник ефективності, %	243,9	x	12,9	x	37,1	x	383	x	92,1	x

Джерело: складено автором за [8].

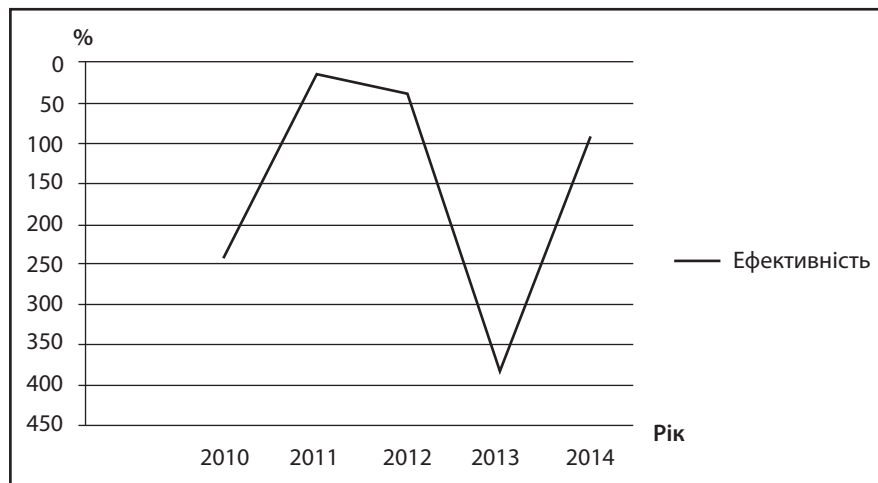

Рис. 1. Ефективність діяльності ДСФМУ протягом 2009 – 2014 рр.

чатку статті, ми вважаємо, що ефективність – це результат діяльності, отриманий суспільством чи конкретним суб'єктом на одиницю використаних (або затрачених) у процесі такої діяльності ресурсів.

Поняття ефективності характеризується системою абсолютних і відносних показників, які завжди прямо чи обернено пропорційно залежать від будь-яких змінних: кількісних і якісних факторів, що формують процес фінансового моніторингу. При цьому до факторів-характеристик фінансового моніторингу, на наш погляд, доцільно віднести:

- ◆ кількість взятих до уваги повідомлень;
- ◆ вартість вилученого майна та сума вилучених коштів у суб'єктів щодо яких вжито заходи за результатами фінансового моніторингу.

Важливо сконцентрувати увагу на системі показників ефективності, за допомогою яких можна було б дати об'єктивну оцінку усіх сторін фінансового моніторингу. Ми вважаємо, що ефективність фінансового моніторингу доцільно розглядати у двох аспектах: соціальному й економічному. У цьому зв'язку соціальна ефективність залежить від суми коштів, які, за результатами фінансового моніторингу, буде повернуто до Державного бюджету України та спрямовано на соціальні видатки – це, у свою чергу, передбачає розвиток прогресивних форм фінансового моніторингу та оптимізацію його процесів, а також ефективну взаємодію між усіма суб'єктами та органами від яких залежать такі показники.

Економічна ефективність характеризується якістю використання ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових). Принциповим моментом тут є те, що результатом виступає максимальне задоволення потреб як економічних, так і соціальних. Інакше кажучи, задоволення потреб – абсолютно необхідна умова самого існування поняття ефективності, яка взагалі втрачає зміст, коли в силу будь-яких соціально-економічних причин таке задоволення не досягається.

Важливо визначити принципи, на яких має базуватися ефективність фінансового моніторингу. По-перше, це принцип комплексності, який вимагає ура-

хування всіх, чи хоча б найважливіших показників фінансового моніторингу, що відповідають основній меті його функціонування, бо саме комплексність – один із найбільш важливих резервів підвищення ефективності; по-друге, принцип універсальності, який передбачає використання методик визначення (розрахунку) ефективності фінансового моніторингу для всіх його суб'єктів; по-третє, принцип доступності, що означає можливість використання в процесі визначення ефективності фінансового моніторингу діючих форм обліку і звітності з мінімальними затратами праці.

Проведення комплексного аналізу внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування фінансового моніторингу, виявлення в його процесі певних тенденцій і закономірностей сприяє з'ясуванню факторів, що спричинили нестабільність показників та пошуку резервів підвищення рівня ефективності, тому особливу увагу доцільно зосереджувати саме на факторах, зміни яких впливають на формування і зміну явища, яке розглядається відносно них як результативне.

Для детального аналізу фактори доцільно поділити на макроекономічні – ті, на дію яких не може вплинути окремий суб'єкт фінансового моніторингу, та мікроекономічні – фактори, дія яких зумовлена конкретною ситуацією, що склалася у процесі його здійснення.

Зазначені фактори поділимо, у свою чергу, на: економічні (обсяг грошових доходів населення, індекс інфляції і цін, рівень податкових ставок, облікової ставки НБУ, динаміка ВВП, рівень тінізації економіки та корупції); політичні (рівень стабільності законодавчої бази, рівень демократизації суспільства і політичної свободи); ринкові (стан фінансового ринку держави); соціальні (чисельність населення, кількість суб'єктів, задіяних у фінансових операціях, рівень безробіття та соціального захисту).

Ці фактори можуть бути статичними і такими, що постійно змінюються – динамічними; основними і похідними; універсальними (що впливають на переважну більшість результативних показників фінансового моніторингу) і специфічними (що впливають тільки на окремі величини); об'єктивними і суб'єктивними; загальни-

ми та регіональними; інтенсивними й екстенсивними. Детальне їх вивчення дозволяє оцінити зміни, які відбулися протягом певного періоду і значно вплинули на ефективність фінансового моніторингу.

До недоліків запропонованої методики можна віднести той факт, що в процесі здійснення аналізу, коли відбираються тільки певні фактори, відбувається абстрагування від множини інших факторів, які безпосередньо чи опосередковано впливають на об'єкт дослідження. Однак, зауважимо, що жодний економічний показник не може вичерпно характеризувати економічні явища чи процеси, які він відображає, проте у подальших публікаціях є можливість детальніше розглянути кожний із факторів у взаємозв'язку з результатами, отриманими від фінансового моніторингу.

ВИСНОВКИ

З результатів нашого аналізу можна зробити висновки про недостатню ефективність та доцільність роботи, яку проводить ДСФМУ. Відповідно, такі результати зумовлюють необхідність у подальшому вдосконаленні методів, способів та заходів боротьби з відмиванням грошей, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення.

Отже, як видно з результатів проведених розрахунків та їх графічного зображення, найменш ефективною була діяльність ДСФМУ у 2010 р., а найбільш ефективною – у 2014 р.

Універсальність запропонованого методичного інструментарію дозволяє проводити такий аналіз у трьох напрямках: 1) порівняння часткових, групових та узагальнюючих показників ефективності фінансового моніторингу між собою; 2) порівняння часткових, групових та узагальнюючого показників ефективності фінансового моніторингу певного суб'єкта, що дозволяє визначити проблемні фактори, за рахунок яких відбувається зниження її рівня; 3) оцінка динаміки зміни відповідних часткових, групових та узагальнюючих показників ефективності фінансового моніторингу з метою виявлення позитивних та негативних тенденцій зміни. Запропонована методика визначення показника ефективності фінансового моніторингу забезпечує обґрунтованість та методологічну коректність її аналізу, що дозволяє отримувати точну та максимально повну інформацію щодо можливих напрямів підвищення її рівня. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Бутинець Т. А.** Ефективність господарського контролю: проблеми визначення / Т. Бутинець // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 2 (56). – С. 10 – 18.
2. **Виговська Н. Г.** Розвиток методичних основ ефективності внутрішнього фінансового контролю / Н. Г. Виговська // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси та кредит». – 2011. – № 1. – С. 23 – 31.
3. **Костирко Р. О.** Оцінка ефективності внутрішнього контролю в управлінні витратами підприємства / Р. О. Костирко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vdnuet/econ/2009_4/28.pdf

4. **Куришко О. О.** Особливості розвитку фінансового моніторингу в Україні [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8628/2/kuryshko18.pdf>

5. **Шиян Д. В.** Критерії та показники ефективності фінансового моніторингу банку / Д. Шиян // «Економічні науки». Серія «Облік і фінанси». – 2012. – Ч. 4. – Випуск 9 (33). – С. 424 – 437.

6. **Д'яконова І.** Методика оцінки ефективності фінансового моніторингу / І. Д'яконова, Д. Шиян // Вісник Української академії банківської справи. – Суми : ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», 2013. – № 1(34). – С. 10 – 16.

7. **Хвалінський С. О.** Ефективність системи протидії легалізації незаконних доходів в контексті євроінтеграції / С. О. Хвалінський // Ефективна економіка. – 2014. – № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [/http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3642](http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3642)

8. Річні звіти Держфінмоніторингу за 2009 – 2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=545&art_id=15331&lang=uk

Науковий керівник – Береславська О. І., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри банківської справи та фінансового моніторингу Національного університету Державної податкової служби України (Ірпінь)

REFERENCES

Butynets, T. A. "Efektyvnist hospodarskoho kontroliu: problemu vyznachennia" [The effectiveness of economic control: the problem of definition]. *Visnyk ZhDTU*, no. 2 (56) (2011): 10-18.

Diakonova, I. "Metodyka otsinky efektyvnosti finansovoho monitorynhu" [Methods of assessing the effectiveness of the financial monitoring]. *Visnyk Ukrainkoi akademii bankivskoi spravy*, no. 1 (34) (2013): 10-16.

Shyian, D. Kriterii ta pokaznyky efektyvnosti finansovoho monitorynhu banku [Criteria and indicators of the effectiveness of the financial monitoring Department of the Bank]. *Ekonomichni nauky. Seria «Oblik i finansy»*, vol. 4, no. 9 (33) (2012): 424-437.

Kuryshko, O. O. "Osoblyvosti rozvytku finansovoho monitorynhu v Ukraini" [Features of financial monitoring in Ukraine]. <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8628/2/kuryshko18.pdf>

Kostyrko, R. O. "Otsinka efektyvnosti vnutrishnyoho kontroliu v upravlinni vytratamy pidpriemstva" [Evaluating the effectiveness of internal controls in management costs]. http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vdnuet/econ/2009_4/28.pdf

Khvalinskyi, S. O. "Efektyvnist systemy protydivi lehalizatsii nezakonnykh dokhodiv v konteksti ievrointehratsii" [The efficiency of counteraction to legalization of illegal proceeds in the context of European integration]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3642>

"Richni zvity Derzhfinmonitorynhu za 2009 – 2014 rr." [Annual reports SCFM for 2009 - 2014]. http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=545&art_id=15331&lang=uk

Vyhovska, N. H. "Rozvytok metodychnykh osnov efektyvnosti vnutrishnyoho finansovoho kontroliu" [Development of methodological foundations of the effectiveness of internal financial controls]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Seria «Finansy ta kredyt»*, no. 1 (2011): 23-31.